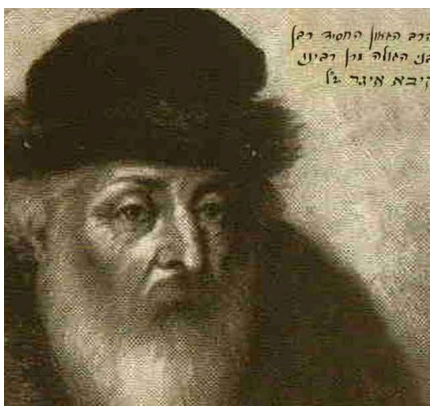

בעזרת נותן התורה ית"ש

גליון ו', עש"ק פרשת דברים, שבת חזון - תשפ"ד, פעיה"ק ירושלם תובב"א

חשוב מאד - הקש כאן כדי להבטיח שהגליון לא יגיע לתיבת דואר הזבל

אהל עקיבא

דרוש וחידוש, משא ומתן עיון
וחקירה בתורת רבנו הגדול רבי
עקיבא איגר זצוק"ל ובהליכותיו בק'

דרוש וחידוש דרבי עקיבא

משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בעומק הסוגיות

קיי"ל שספקא דאורייתא לחומרא

— ראה בביצה [ג' ב'] לגבי ביצה שנולדה ביו"ט או בשבת שנינו שספיקא אסורה [ספק שנולדה ביו"ט ואסורה או בחול ומותרת] והק' שם דבשלמה לרבה שטעמא דביצה שנולדה ביו"ט אסורה משום הכנה שפיר שנינו שספיקא אסורא - שהוי ספיקא דאורייתא וכל ספק דאורייתא לחומרא כו'. ועיי"ע [לגבי מצוות עשה] בירושלמי ריש ברכות [פרק א' הל' א'] ספק בריך על מזונו ספק לא בריך צריך לחזור ולברך משום שהיא של תורה [ואין לומר שמשום דאיכא חזקת חיוב דרמיא אגברא לברך, דא"כ גם אי הוי מדרבנן היה צריך לחזור ולברך, [אך אולי יש מקום לומר לפי הצל"ח [בברכות כ"א א'] שיש מקום לחלק לגבי חזקת חיוב בחיובי המצוות בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן] וע"כ שהירושלמי ס"ל שאין חזקת חיוב בברכות [ורבנו זצ"ל דיבר ע"ז באיזה מקומן ואכמ"ל לעת עתה] וכן

ואומר אמת ויציב - מ"ט קר"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא [ושם יש מ"ד שגם בק"ש בספק חוזר וקורא משום שס"ל שאמת שקר"ש נמי דאורייתא] ועיי' נמי בירושלמי יבמות [פט"ז הל' א'] שביצאה חמותה מלאה חיישינן שמא ילדה בן זכר, ואיכא יבם והאשה אסורה לשוק, ובספק אחד יש להחמיר בדאורייתא [שאיסור יבמה לשוק מה"ת] ורבי יהושע דס"ל שאין חוששת משום דאיכא ס"ס

ונחלקו אבות העולם אם דין זה גופא - דבעי למיזל לחומרא בספק של תורה - אם הוא מה"ת או שמא אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא הספקות מותרות. וכאן נדבר לעת עתה רק לפי הצד שספק באיסורי תורה מדאורייתא לחומרא על אף שזכינו לעשירות גדולה בכל דברי רבנו זצ"ל בכל אתר ואתר בתלמוד בבלי - מכל מקום קובע ברכה מיוחדת דף כ' ב' במס' ברכות שיש במקום הזה הרבה מאד דברים יסודיים במשנת רבנו זצ"ל בעניני או"ח בהל' ברכות וכל המסתעף - אשר הם פרו ורבו ועשו פירות בנידונים ארוכים ורחבים בכל דברי רבותינו גדולי האחרונים ז"ל שאחזו ב'עקב' ופלפלו בדבריו.

ושם בגמ' איתא א"ל רבינא לרבא נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן - למאי נפקא מינה - לאפוקי (רבים) [אחרים] ידי חובתן. אי אמרת (בשלמא) דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא (אלא אי) [ואי] אמרת מדרבנן הוי שאינו מחויב בדבר [כלפי המחויב מדאורייתא] וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן - מאי - ת"ש וכו' עיי"ש כל הסוגיה.

ובכן - יש מקום גדול להסתפק אם אדם היה מזיד בספק, ועבר ואכל את הדבר שהיה מסופק בו, ואילו היה יודע שהוא ודאי אסור לא היה אוכלו, ובסוף התברר שהוא באמת הדבר האסור - אם נחשב כמזיד או לאו. שיש כאן מזיד בספקו ושוגג בודאו. ואת"ל שנחשב כמזיד אם היה לפניו חתיכה ספק חלב ספק שומן ואכלו - שלא כדין שהיה לו להחמיר בספק - ונתברר אח"כ שהיה חלב, הרי הוא ילקה ארבעים. אבל אם נחשב כשוגג - שהרי

איסור ודאי חלב

ומקדמת דנא הסברתי הצדדים - שיש לדון בכל ספק דאורייתא דאזלין בה לחומרא האם הביאור הוא דהוי מאותו "משפחת" האיסור של הודאי - שהתורה אסרה חלב קשה וחלב רך, וחלב לבן וחלב חום - וה"ה חלב ודאי וגם חלב ספק - הכל תחת האיסור של חלב שאסרה תורה, ולפ"ז שפיר מובן שהמזיד בספק חלב נחשב כודאי אף לגבי ודאי חלב שהכל בכלל איסור חלב, אבל מאידך י"ל דהוי מעין איסור אחר - איסור של ספקות שהתורה אסרה כל דבר שיש עליו ספק איסור ומעין איסור כללי על כל דבר שנסתפק בו, ולפ"ז יש מקום לומר שהמזיד בספק אינו נחשב כמזיד בודאי כמו מי שהזיד בדם ואכל את החלב שאינו נחשב כהזיד בחלב. ופשוט.

אבל גם שיהיה הביאור כנ"ל או לאו - הרי עצם בית הספק לדינא מבואר היטב.

והנה זכינו בזה לדברים נפלאים מרבנו זצ"ל - שבשו"ע יו"ד סי' ט"ז יש כמה אופנים של ספק אם איסור ד"אותו ואת בנו" נוהג במין זה או לאו - אם חוששין לזרע האב או לאו - עיי"ש בכל הפרטים - ופסק שם בשו"ע שיש אופנים שאינו לוקה מחמת הספק, והשאלה עולה מאי נ"מ לדידן שבין כה אין אנו מלקין בזה"ז דליכא בי"ד סמוך.

והש"ך שם [סקי"ז] כתב שנ"מ לדידן לדינא שהיכא שלוקין הרי עבר עבירה שיש בה מלקות ופסול לעדות מה"ת, משא"כ אם אינו לוקה - הגם שזה רק מחמת הספק - הרי הוא כשר לעדות. הרי מבואר מדברי הש"ך שהיכא שאין מלקות בפועל - הגם שזה רק מחמת הספק כנ"ל, הרי הוא ודאי כשר לעדות.

אבל רבנו זצ"ל שם בגליון השו"ע על דברי הש"ך הנ"ל כותב שאינו כן שבכל אופן הוא פסול לעדות,

ספק שומן שפסול לעדות מספק [שעל הצד שהוא חלב הרי הלאו בעצמותו יש בה מלקות ורק אנחנו לא לקינן ליה מחמת הספק].

ומבואר מזה שדעת רבנו זצ"ל שהאוכל ספק איסור כמו ספק חלב ספק שומן או ששחט בהמה ובנה באופן שיש ספק איסור של אותו ואת בנו - הרי הוא נחשב למזיד גמור - ולכן הוא ספק פסול לעדות - שאין שום חסרון בזדון האיסור רק אנחנו אינם יודעים אם אפשר להלקותו או לאו אבל מצדו הרי עבר איסור בזדון גמור - הגם שהיה רק ספק.

אבל דעת הש"ך שאינו פסול לעדות [היכא שאין לוקיין] וזה משום שאין כאן זדון בלאו כלל, שכיון שבזמן שעבר האיסור היה רק ספק לא נחשב למזיד כלל ואינו פסול לעדות אפילו מספק. שהעובר איסור בשוגג כשר לעדות.

והיינו בעיין דקמבעיין לעיל, לכאורה ממש כל צד כדאית ליה.

ומה שיש להביא ראיה עצומה לכאורה, לדעת רבנו זצ"ל - שהעובר איסור - גם בספק שלא היה מבורר שיש כאן איסור - ואח"כ נתברר שאכן באמת היה איסור - שנחשב למזיד גמור ולוקה אם אפשר - מהא דאיתא ביבמות ד' פ' דאיתא התם איתמר האוכל חלב מי"ב שנה עד בן י"ח שנה ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכאן הביא שתי שערות - ורב אמר נעשה סריס למפרע שמואר אמר קטן היה באותה שעה ועיי"ש בתוס' ד"ה נעשה - שלדעת רב שנעשה גדול למפרע חייב מלקות. והרי כל אותו הזמן עד שנתברר לגמרי שהוי גדול וסריס הרי עומד בספק שאולי קטן הוא ופטור מכל המצוות, ומאידך אולי הוא גדול והוא סריס וחייב, ומכל מקום אם באמת נתברר אח"כ שהיה סריס הרי הוא לוקה [לדעת רב] וזו ראיה גדולה מאד לרבנו זצ"ל.

הלכה כרבי עקיבא

משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בהלכה ובאגדה

הפעם בדרוש ובחידושי אגדה ומוסר השכל

רבנו זצ"ל חוץ מהיותו גאון גדול בהלכה - ושכיח גביה הני סוגיות חמורות של נגעים ואהלות וכל התורה כולה - מכל מקום גם כלך אצל אגדות כמו שהבאנו שבוע שעבר מבניו שכתבו:

”גם יעזרנו ה' להוציא לאור יתר חיבורי אבינו מ"ו נ"י אשר כבר מסורים ממנו לידינו, קראנו להם שמות, היינו תיקוני הש"ס, חידושי דינים [על ד' חלקי ש"ע], גליון המשניות, ואגדות דרע"ק“

וכמה חבל דאבדין ודלא משתכחין - שהחיבור הזה נאבד בצוק העיתים. ושמענו מיודעי דבר שהחיבור באמת היה אצל נכדיו של רבנו זצ"ל בוורשא לפני החורבן האחרון. וכנראה ששם קבורתו עד שיבוא שילה. אבל זעיר שם וזעיר שם זכינו לביאורי רבנו זצ"ל באגדות חז"ל. ולפני כמה שנים נדפס ממנו דרשה שדרש בפוזנא בי"ז בתמוז ויש שם כמה וכמה ביאורי מקראות בעניני דיומא דבין המיצרים ולכן אנחנו מעתיקים את כולה עם קצת ביאורים הוספות [נד' בס' תשובות חדשות י"ל בירושלם תשל"ח על ידי הרב יהושע צבי לייטנר נ"י וכתוב שם:

דרשה זו נרשמה ע"י אחד משומעי הדרשה מפ"ק מרן זי"ע. והיא נמצאת בספר כת"י שנכתב ע"י השומע, שהיה אחד מחכמי פוזנא בימים ההם. בראש המאמר כתוב: „מה ששמעתי שדרש אדמ"ו ה"ה הרב האי גאון מו"ה עקיבא אב"ד דק"ק פוזנא בי"ז תמוז תקע"ז“. -

עבודה, היא ישיבה בגוים לא מצאה' מנוח, כל רודפיה השיגוה בין המצרים' - יש לדקדק דקאמר "היא ישיבה" דמשמע בשקט ובבטחה, ומיד אמר, "לא מצאה מנוח"

וי"ל, דהנה ידוע דבכל דור ודור עומדים עלינו להעבירנו, הן מצד הנפש והן מצד הגוף, ואם אנחנו משימים אל לבנו, הננו רואים בעו"ה כעת, שנתמעטה ההשפעה בבל העולם, מקצה ועד קצה, בכל תפוצות ישראל, ובפרט בת"ח שהולכים ודלים ואין להם משען.

והעצה לזה שצריכין למעט בהוצאות צרכי הבית וכי"ב, ולהרבות בצדקה ובמעשים טובים, כדאיתא בגמרא הרואה שמזונותיו מצומצמין ירבה בצדקה, כי עי"ז יבוא שהשפע יתרבה, ויאוי עניותא לישראל שלא להתראות בפני העמים שיש להם הון רב, שע"ז באה קנאה רבה עלינו, וחורשים עלינו שימצאו עלילות שקר לאבד את ממוננו.

— והנה בענין הזה שלא נראה בפני האומות שאנחנו מושפעים ברוב טוב - זכינו לדברים נשגבים מאד בפרשת השבוע בספר הנפלא כלי יקר עה"פ [דברים ב', ג'] 'רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה - ז"ל שם -

רב לכם סב את ההר הזה. רבים אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום, ויש בו רמז לשעה ולדורות, וענין סבוב זה שילכו סחור לכרם ה' צבאות לא יקרבו, כי ימים רבים לישראל שהיו נדים ונעים סביבו ולא יותן לישראל כח עליהם עד מדרך כף רגל, עד שיבא מי שנאמר בו 'ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים' [זכריה י"ד, ד'] וכל זמן שישראל הולכים סחור סחור נאמר להם 'פנו לכם צפונה' ודרשו בזה אם הגיע שעתו של עשו הצפינו עצמכם [דב"ר א' י"ט].

וענין הצפנה זו נ"ל, שאם ימצא האיש הישראלי בגלות החל הזה איזו הצלחה זעיר שם, אז יטמינו ויצפינו הכל בפני עשו כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו,

למה תתראו [בראשית מ"ב, א'] פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשו, כאילו אתם שבעים, כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל, ויעקב גזל הצלחת עשו ע"י השתדלות, ע"כ צוה דוקא על עשו 'קנו לכם צפונה' שלא יתקנא בכם. וזה הפך ממה שישראל עושין בדורות הללו בארצות אויביהם, כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לוכמה אלפים ומגרים האומות בעצמם ועוברים על מה שנאמר פנו לכם צפונה. ומנהג זה הוא ברבתבני עמינו והוא המסבב את כל התלאה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר:

נחזור לדבר רבנו בדרשתו ל"ז בתמוז -

והנה ידוע שאין לך בן חורין אלא מי שעובד את ה', אבל המשעבד את עצמו לשאר מילי, אז נקרא "עבד". והנה אם יש שפע רבה והוא חוטא, יש להם אמתלא להצטדק, כי כסף הרבטה וזהב עשה וכו', אבל אם הם מעונים ממסים וארנוניות ומשיעבוד, והם אינם עובדים את ה', אז אין להם שום מענה על זה. וזש"ה "גלתה יהודה מעוני", דהיינו שהם מעונים וסובלים גלות עוני, שחסר להם השפע, ואעפ"כ הם עושים, "רוב עבודה" דהיינו שהם משועבדים ליצרם במדות רעות, והסיבה לזה הוא מחמת, ש"היא ישיבה בגוים" כלומר, שהם רוצים להיות בשלוח אצל הגוים, וירצו לעלות במדרגתם בגדולתם, ועי"ז יתרבה הקנאה והשנאה עליהם ו"לא מצאה מנוח", אמנם אילו היו שפלי רוח, והיו מכניעים עצמם, אז לא הי' להם הצרות הרבות, 'על אלה אני בוכיה וכו', כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי'.

היו בני שוממים. כי גבר אויב. ביאורו, כי ידוע גלו לבבל שכינה עמהם, והשראת השכינה הוא בזכות לימוד תינוקות של ב"ר שלומדים בלא חטא, וגורמים שהשכינה שורה בישראל. וכאשר הם נסתלקו, אז השכינה ג"כ נסתלק, וכאשר השכינה המכונה בשם "מנחם" [ראה

שהוא כינוי לשכינה כו'] הי' עמנו, הי' לנו ישועה מזה, כי עמו אנכי בצרה, ואמר המקונן, "כי רחוק ממנו מנחם" מחמת כי,, בני שוממים', ואין השראת הישכינה הבא ע"י תינוקות של בית רבן, ועי"ז רחוק ממנו מנחם. וזה פי' הכתוב עולליי הלכו שבי לפני צר, ויצא מן בת ציון כל הדרה, כי ע"י שעוללי' שהם תינוקות של ב"ר הלכו שבי ונתבטלו מתורה, ע"כ ויצא מן בת ציון כל הדרה, שנסתלקה שכינה.

כאיש אשר אמו תנחמו, אני אנחמכם. הרצון, דהנה אם אחד בא לנחם את חבירו על צרה שלא תבוא איך יכול לנחמו, כי נפשו מרה עליו עד מאוד על קרובו ואוהביו. אך אמו שהיא ג"כ מתאבלת ביותר על בעלה, כי אין איש מת אלא לאשתו, והיא תנחמו, אז יינחם. לכן כה אמר הי', הלא מר לי מאוד על צרות ישראל, כדאיתא "קלני מראשי קלני מזרועי", וע"כ ואני אנחמכם, ואז תנחמו.

וילך רבי עקיבא

עובדות ולימודים מהליכותיו בקודש

דמינן פנימא איהו על קיימא פון אה אנה בייחוד פיר טון באות
אין דיין פיר חייב זי זעקן זינאיי וז נא אונטערשטעלען

כבר דיברנו הגליונות הקודמים על הפלגת אהבת רבנו לתורת ד' ית"ש אבל רצוננו לצרף לזה רק שני נקודות והוא מש"כ באגרות רבנו זצ"ל שמברך שם את מקבל מכתבו שיזכה "לחבק את התורה". וז"ל שם [אגרת קס"א] -

כ"ה' ד' בשבת כ"ט למב"י תקצ"א לפ"ק, פוזנן.

רב שלו' וברכה לידיד נפשי הרבני המופלג חרוץ ושנון מו"ה משה נ"י.

להיות מסייע למצוה לתקוע יתד במקום נאמן,
לישב באהל תורה בשקידה בלי מונע כחפצו
הטוב, כה יקים ה' אתו לנצח לחבק את
התורה, ובאהבתה ישגא תמיד.

ידידו דש"ת בלב ונפש
עקיבא במו"ה משה גינז

והנה הענין של חיבוק האדם לתורה [שהוא ע"פ
לשון המקרא על השגת החכמה [משלי ד' ח'] -

סְלִסְלָה וְתְרוּמָהּ תִּכְבְּדֶךָ כִּי תִחַבְּקֶנָּה:

יש לפרש בפשיטות שהכוונה שיאחזנו בה בכל כוחו
ובכל הזמנים ולא יעזבנו. וכתבנו על זה עוד ביאור
במקום אחר - שע"פ דברי רבנו זצ"ל פרשנו את
העובדא המוסמכת שמתו שרבנו הגר"א זצוק"ל למד
לא שם ידו על הגמ' אלא אחז את הגמ' על ידיו - יד
אחד תומך מצד זה ויד אחד תומך מצד זה [הדברים
מבוארים אצלנו בספר אהל אליהו ע"פ סיפור של
בעל המעשה שראה את רבינו הגר"א זצוק"ל והוא
בספר מאורות בית יצחק] שהיו כאלה שרצו לפרש
המנהג הק' הזה של הגר"א זצ"ל שהוא מפני
כבוד הספרים שלא להניח ידו על הספר - ואילו
אנחנו רוח אחרת בנו בהבנת מעשה זה שהוא
משום שהגר"א זצ"ל מרוב חביבותיה לתורה רצה
לחבק את הגמ' כמה שהיה יכול וכדברי רבנו זצ"ל.
ואולי יש ללמוד מזה קצת על מנהג טוב שמתו
שאדם אוחז את הס"ת בעיתים שונים שלא רק יאחז
בו אלא יחבקנו קצת בחוזק.

אבל אהבת התורה של רבנו זצ"ל באה לידי ביטוי
אחר בווארט נפלא שאמר דוקא על הצער שיש
על מה שאינו יכול להשיג בשנותיו הקצרות של
האדם עלי אדמות - והוא מה שביאר הפס' 'שש
אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב' [תהלים קי"ט
קס"ב] - אלה דבריו זי"ע.

בלעדי כל מה שיוכל שאת, וכפלי כפלים צריך שישאיר, והנפש לא תמלא, אף כי שמחו לבו באשר מצא, צר לו על הנשאר אשר לא יוכל להביא אליו. כן אמר דוד המלך ע"ה "שש אנכי על אמרתך" שחננתני, אולם "כמוצא שלל רב" שצר לו על שלא השיג הנשאר, ושלא יחשכו עינינו בראותנו עומק המושג ואורות התורה אשר בודדה לא יוכלו עיני בשר להביט בזרוח והדרה בלעדי אם ה' יאיר עיניך כו':

וכמה יפים מתי שדברים יקרים כאלה יוצאים מפי עושיהם.

ויכתוב רבי עקיבא

דיונים מחקרים בחיבוריו

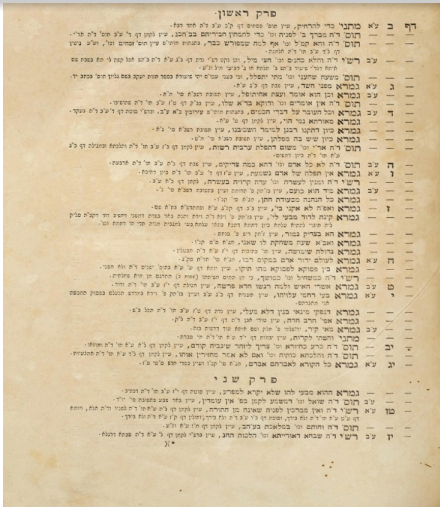

בגליון הקודם עמדנו על השינויים בשמות אשר בהם נקראו הגהותיו של רבנו זצ"ל להש"ס בבלי. שבניו זצ"ל קראהו "תקוני הש"ס" ובדפוס פראג נקראו "תקונים ומראי מקומות" עד שבאו לתחנה האחרונה של דפוס ווילנא ששם נקראו "גליון הש"ס". וכך שם עד היום.

ובאמת יש להתפלא על זה שדוקא בניו היושבים ראשונה במלכות כינו הגהותיו בשם "תקונים" שאין באחד מני אלף שהם "תקונים", אלא רובם ציון למקומות אחרים בש"ס או בראשונים או לפעמים קושיא וכדומה. הלא דבר מוזר מאד הוא.

וחשבתי שאולי הכוונה בזה שאם אין אדם מעיין בהמראי המקומות שציון להם רבנו זצ"ל הרי חסר לו בהבנה שלמה של הסוגיה ואין בשלימות אצלו אלא עדיין חסרה תיקון - ולכן כינו אותם

והיה אם הדברים נכונים הרי זה אמור להוסיף להלומד הישר זריזות וחריצות לעיין בכל המקומות שציין להם רבנו זצ"ל ולעמוד על כוונותיו - בידעו שאין אלה ציונים בעלמא מעשה קומפיוטער אלא אלה הם ממש "תיקוני הסוגיא" להביא אותה אל השלימות. ומאד היינו רוצים לשמוע דעת הקוראים הנכבדים יחי' אם הדברים אלה קרובים או רחוקים ממרכז הפשט הפשוט.

תגובות והערות לגליונות הקודמים

עיונים ומחקרים וציונים בספריו

הרב היקר י.ר.ס. נ"י מירושלם ציין לנו - לגבי מה שכתבנו בגליון הקודם על קושיית רבי עקיבא איגר זצ"ל שגם אם נשים אינן חייבות בברכת המזון אלא מדרבנן מכל מקום הדין נותן שיוכלו שאנשים יצאו על ידי ברכתן - משום שאצל השומע יש ע"כ גם הרהור - הנ"ל ציין לדברי הקהילות יעקב בחלקים חלק א' סו"ס ד' שמחלק בין סוגים של הרהור - בנוסח אחר קמצ מדברי מרן החזו"א ז"ל שכתבנו בגליון הקודם. ועוד חזון למועד אי"ה לסדר כל השיטות כל אחד במקומו

יהפך לששון ושמחה ונזכה כולנו לגאולה שלמה אמיתית במהרה והרמת קרן התורה ולומדיה
בכל אתר ואתר - אכי"ר

קישורים חשובים

להקיש לשלוח במייל קישור לכל מי שיתכן שהיה רוצה לקבל את הגליון
או להעתיק ולשלוח

<https://mailchi.mp/volozhinyeshiva/ohel-akiva>

כל הגליונות הקודמים [וגם עוד כמה דברים חשובים]

גם כאן ואפשר בקלות להדפיס רק הקש על CTRL P ותוכל לקרוא גם בשבת ק' !

- הקורס "זה הקטן גדול יהיה" - שיש בכוחו להבטיח שכן שלך אף פעם לא יעזוב את הלימוד
- כל התוכן שלנו באנגלית
- אם רצונך לזכור כל מה שאתה לומד לאורך זמן אתה חייב את הערכה הזו

כדי שנוכל להמשיך בעריכת הגליונות אלה אולי תוכל להקיש כאן ולהיות שותף פעיל - הכל מאובטח לגמרי

In order to keep these important emails coming maybe consider become an active partner. Click here. Everting is totally secure

Subscribe

Past Issues

Translate ▼

Volozhin Yeshiva

28 Zevin, Jerusalem E. Israel

025002558

להסרה מרשימת התפוצה

[unsubscribe](#)